

Öğretmen Adaylarının Eğitimde Program Geliştirme Dersine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi

Buket TURHAN TÜRKKAN

Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ÖZ

Araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının Eğitimde Program Geliştirme dersine yönelik görüşlerinin incelenmesidir. Araştırma, nitel bağlamda gerçekleştirilmiş betimsel bir çalışmadır. Araştırmada, Türkiye'nin güneyinde bulunan bir devlet üniversitesinde yürütülen Eğitimde Program Geliştirme dersine ilişkin öğrenme ve öğretme sürecine yönelik öğrenci görüşleri betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın katılımcıları, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın katılımcılarını, Türkiye'nin güneyinde bulunan bir devlet üniversitesindeki eğitim fakültesinde yürütülen Eğitimde Program Geliştirme dersini seçmeli olarak alan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 21 öğretmen adayını oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen ve 12 adet açık uçlu sorudan oluşan bir çevrimiçi yazılı görüş formu aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi kapsamında yer alan tümevarımsal yaklaşım dikkate alınmıştır. Araştırmanın bulguları Eğitimde Program Geliştirme dersinde edinilen kazanımlar, beklentilerin karşılanması durumu, dersin içeriğine, öğretme ve öğrenme sürecine ve ölçme ve değerlendirme sürecine yönelik görüşler, işleniş türüne yönelik görüşler, öğretmenlik mesleğine katkıları, program okuryazarlığına ve program geliştirme becerisine etkisi ve dersin iyileştirilmesine yönelik öneriler olmak üzere 10 tema altında toplanmıştır. Araştırmanın sonuçları doğrultusunda uygulayıcılara ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitimde program geliştirme dersi, öğretmen adayları, betimsel çalışma.

Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Sorumlu Yazar:
Buket TURHAN TÜRKKAN

Tür: Araştırma

Makale Geçmişi

Gönderim : 06.10.2023

Kabul : 28.05.2024

Yayınlanma : 31.05.2024

Önerilen Atıf

Turhan Türkkkan, B. (2024). Öğretmen adaylarının eğitimde program geliştirme dersine yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Erciyes Eğitim Dergisi*, 8(1), 31-55. <https://doi.org/10.32433/eje.1372280>

Examination of Pre-service Teachers' Views on Curriculum Development in Education Course

Buket TURHAN TÜRKKAN

Çukurova University Faculty of Education

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the views of pre-service teachers about the Curriculum Development in Education course. The research is a descriptive study conducted in a qualitative context. In the research, it was tried to describe student views about the learning and teaching process of the Curriculum Development in Education course conducted at a state university in the south of Türkiye. The participants of the research were determined by using the convenience sampling method. In this regard, the participants of the research consist of 21 pre-service teachers who took the Curriculum Development in Education course as an elective course at the faculty of education at a state university in the south of Türkiye and they participated in the research voluntarily. The data of the study were collected through an online written opinion form developed by the researcher, and consists of 12 open-ended questions. In the analysis of the data, the inductive approach within the scope of content analysis was taken into account. The findings of the research were collected under 10 themes: Outcomes achieved in the Curriculum Development course in Education, situation about meeting the expectations, views on the content of the course, the teaching and learning process and the measurement and evaluation process, views on the type of teaching, contributions to the teaching profession, its impact on curriculum literacy and curriculum development skills, suggestions for improving the course. In line with the results of the research, various suggestions are presented for practitioners and future research.

Keywords: Curriculum development in education course, pre-service teachers, descriptive study.

Erciyes University Faculty of Education

Corresponding Author:
Buket TURHAN TÜRKKAN

Type: Research

Article History

Received : 06.10.2023

Accepted : 28.05.2024

Published : 31.05.2024

Suggested Citation

Turhan Türkkan, B. (2023). Examination of pre-service teachers' views on curriculum development in education course. *Erciyes Journal of Education*, 8(1), 31-55. <https://doi.org/10.32433/eje.1372280>

1. Assoc. Prof. Dr., Department of Curriculum and Instruction, bturhan@cu.edu.tr

Extended Abstract

Introduction

It can be stated that pre-service teachers should be equipped with knowledge and skills regarding curriculum development in education during the pre-service training process. There are various research studies carried out in the context of knowledge regarding curriculum development in education (Altıntaş, Göçen Kabaran & Kabaran, 2018; Baştürk & Dönmez, 2011; Duman, 2006; Kızılaslan Tunçer & Şahin, 2019; Şahin & Aşkın Tekkol, 2023; Şahin & Soylu, 2017; Tan Şişman, 2021). In addition, it has been revealed that the courses on curriculum development that pre-service teachers take in pre-service teacher training are limited. Hence, it can be understood from the previous studies that the knowledge of pre-service teachers regarding curriculum development in education is not sufficient and their knowledge in this field needs to be improved. In addition to the studies on curriculum development in education, there are also various studies on curriculum literacy (Çetinkaya & Tabak, 2019; Duran, 2023; Kahramanoğlu, 2019; Keskin, 2019). Based on the research, it is thought that curriculum literacy levels of pre-service teachers may have decreased because they encountered practice rather than theory when they started their career. When the results of the research conducted in these two different contexts were synthesized, it was determined that while pre-service teachers considered themselves competent in the context of curriculum literacy, they were not sufficient in terms of knowledge about the curriculum. This indicates that more comprehensive studies need to be carried out in the context of curriculum development in education. In this regard, another context discussed in the research is about the curriculum development course in education (Aşkın Tekkol, 2020; Düzenli, 2022; Göğebakan Yıldız, 2017; Yeşilyurt, 2013). Based on the findings of these studies, it can be claimed that the curriculum development in education course has positive effects on pre-service teachers, but the research on this subject is very limited. As a result of a different research conducted in these aspects, it was determined that efficiency and permanence in teaching for curriculum development could not be achieved sufficiently (Uluçınar Sağır & Karamustafaoğlu, 2011). Accordingly, it can be said that there may be various problems in the curriculum development in education course and further research should be done.

It is recommended that the content, teaching-learning process, and assessment-evaluation dimensions used in the teaching of this course should be reviewed and curricula that can increase the attitude towards the course should be designed. (Göğebakan Yıldız, 2017). Research on this course also includes opinions about the necessity of making the Curriculum Development in Education course compulsory rather than optional (Kızılaslan Tuncer & Şahin, 2019; Şahin & Aşkın Tekkol, 2023; Tan Şişman, 2019). In this regard, it can be claimed that additional research is needed regarding whether this course should be taught as an elective or compulsory course.

Purpose

Conducting research on the Curriculum Development course in Education, which is taught as an educational sciences elective course, will contribute to revealing the current situation in practice. Accordingly, the aim of this research is to examine the views of pre-service teachers about the Curriculum Development in Education course. Based on the results obtained in this research, updates can be made for the Curriculum Development in Education course to be taught in the future and the solutions can be produced to eliminate the problems related to the course. In this respect, it is thought that this research can contribute to the field both theoretically and practically.

Method

The research is a descriptive study conducted in a qualitative context. In the research, it was tried to describe the students' views about the learning and teaching process of the Curriculum Development in

Education course conducted at a state university in the south of Türkiye. The participants of the research were determined by the convenience sampling method. In this regard, the participants of the research consist of 21 pre-service teachers who took the Curriculum Development in Education course as an elective at the faculty of education at a state university in the south of Türkiye and they participated in the research voluntarily. The data of the study were collected through an online written opinion form developed by the researcher, and it consists of 12 open-ended questions. In the analysis of the data, the inductive approach within the scope of content analysis was taken into account. For the reliability of the analysis of the data, direct quotes and explanations were given by integrating them with coding.

Findings

The findings of the research were collected under 10 themes: Outcomes achieved in the Curriculum Development course in Education, situation about meeting the expectations, views on the content of the course, the teaching and learning process and the measurement and evaluation process, views on the type of teaching, contributions to the teaching profession, its impact on curriculum literacy and curriculum development skills, suggestions for improving the course.

Discussion & Conclusion

According to the results of the research, it was founded that the learning outcomes achieved in the course were mostly related to the cognitive dimension and at the level of knowledge. In addition, it was founded that very few affective dimensions were achieved. Based on this, it can be said that students mostly achieved gains at the level of knowledge and comprehension in the course. The reason may be that the course is conducted online and participation in the online course is very limited. As another result, it was seen that the students' expectations from the course were met. It is noteworthy that there are expectations in terms of preparation for PPSE (Public Personnel Selection Examination) within the scope of this theme. However, it has also been founded that there is a problem of adaptation of the course to online education. In addition, students find the course content sufficient. This situation can be described as a positive situation. It was inferred that the students were generally satisfied with the teaching and learning process of the course. Especially, at the end of the subject, question solving comes to the fore in terms of appreciated situations. However, it has also been seen that there are problems and situations that need to be improved. In this context, it has been suggested that student activity should be increased, practical activities should be carried out, and face-to-face teaching should be done and there are problems with online lessons and teacher-centred methods. The lack of practical studies, which is one of the issues that need to be improved regarding the teaching and learning process of the course, was frequently mentioned by students on different themes. In the course, a practical activity can only be carried out to examine and criticize field curricula. This practical activity is held after the subjects are completed. Due to the use of more teacher-centred methods in the online process and the limited participation of students in the course, not much space can be given to practices. In this respect, it can be said that there is a need to create practical activities that can be carried out in online courses. It stands out that the exams are compatible with the content and attainments within the scope of the measurement and evaluation dimension of the course, and the review questions at the end of the subjects are appreciated within the scope of formative evaluation. The views regarding the type of teaching of the course differ from each other. While half of the participants prefer face-to-face education, nearly half prefer online education, and a small number prefer both. It can be concluded that face-to-face education is more efficient and provides opportunities for higher participation rates and interaction, while online education is preferred because it provides the opportunity to attend the lessons asynchronously. In some of the above-mentioned situations, it was observed that the online education process caused various problems. For this reason, it can be stated normal that most participants prefer face-to-face education. It has been also founded that the course's contributions to the teaching profession are mostly in the knowledge dimension, while its contribution to the skill dimension and

affective domain is low. In this context, the need for implementation has also been expressed. Considering that the course attainments mostly mention the attainments in the knowledge dimension, it can be expected for contributions related to the knowledge dimension for the profession to come to the fore. When the contributions of the course to curriculum literacy were examined, the majority of students mentioned the positive impact. Although the main purpose of the course is not to develop curriculum development skills, it is important that half of the students believe that they can develop curricula. The other half of the students stated that they did not have this skill and were not competent. Based on this, it can be said that the course had positive effects on the students in terms of curriculum literacy and knowledge about the curriculum but they did not consider themselves competent enough in terms of curriculum development skills. Within the scope of suggestions for the course, it was seen that there were mostly suggestions for teaching the course face-to-face. In addition, it was determined that there were suggestions regarding activities, students and evaluation dimension. In this context, suggestions such as including practice in the course, making arrangements to increase interaction and motivation, and reviewing the exam level are presented.

Giriş

Bir öğretmenin rolü karmaşıktır; eğitim programı, öğretim, ölçme, değerlendirme ve öğrenmeye ilişkin birbiriyle ilişkili çeşitli uygulamaları içeren bir dizi eylemi kapsar ve öğretme rolü tüm bu alanlarda bilgi ve beceri gerektirir (Hewitt, 2006). Öğretmenler, farklı durumlarda ve çeşitli düzeylerde eğitim programlarının planlamasıyla ilgilenen bir program çalışanı olarak nitelendirilmektedir; öğretmenler birincil olarak öğretim alanının, ikincil olarak ise program alanının çalışanlarıdır (Oliva, 2005). Bu bağlamda eğitim programlarının teoriden uygulamaya dönüştürülmesinde ve sınıfta uygulanmasında öğretmenlere önemli görevler düşmektedir (Göğebakan Yıldız, 2017). Öğretmenler, öğretim programlarının amaçları doğrultusunda uygulanmasından sorumlu olan kişilerdir ve bu kapsamda, mevcut öğretim programlarına yönelik güçlük ve eksiklikleri gözlemleyebilmekte ve sahip oldukları deneyimler sayesinde bu eksikliklerin giderilerek toplumsal ve bilimsel gelişmelere yönelik olarak geliştirilmesinde program geliştirme faaliyetlerine katkıda bulunabilmektedirler (Fırat Durdukoca, 2017). Bir öğretmenden ilk olarak eğitim programını anlayabilmesi ve uygulayabilmesi beklenmektedir ve bu durum, öğretmenin programa yönelik çeşitli bilgi ve becerilere sahip olmasının, mevcut gelişmeleri takip ederek uyguladığı programa etkili bir şekilde yansıtmasını gerektirmektedir (Duran, 2023). Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının hem program tasarısı oluşturma hem de programı öğrenme ve öğretme sürecine yansıtmaları için, eğitim programı ve eğitimde program geliştirmeye yönelik süreç ve uygulamalar konusunda farkındalığa sahip olmaları gerekmektedir (Tan Şişman, 2021). Göreve yeni başlayan öğretmenlerin etkili bir programın nasıl tasarlanacağını zaten bilmesi gerektiğine dair geleneksel bir varsayım vardır ve öğretmen adaylarının programa yönelik çalışmalar yapma becerileri yıllar geçtikçe öğrencilerine ve öğretim programına aşına hâle geldikçe gelişmesi beklenmektedir (Lim, Son & Kim, 2018).

Eğitimde program geliştirme sürecine yönelik sahip olunması gereken bilgi ve beceriler hizmet öncesi eğitimde alınan derslerden kazanılanlarla ilişkilidir (Yeşilyurt, 2013). Öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimde program çalışmalarına hazırlanması önemli görülmektedir (Ünver, 2021). Teorik olarak öğretmen yetiştirmenin amacı, öğretmen adaylarının sınıfları ve program materyallerini bağımsız olarak yönetmelerini ve yürütmelerini sağlamaktır (Lim, Son & Kim, 2018). Bir eğitim programının öğelerine yönelik bilgi, bir programın niteliği hakkında karar verme ve program geliştirme alanındaki çalışmalarını takip etme açısından hizmet öncesi öğretmen eğitiminde program geliştirme dersinin yer alması önem taşımaktadır (Aşkın Tekkol, 2020). Bu doğrultuda, öğretmen adaylarının hizmet öncesinde aldıkları Eğitimde Program Geliştirme dersinin mesleki gelişimlerine katkı sunacağı düşünülmektedir (Göğebakan Yıldız, 2017). Sınıfta gerçekten etkili olabilmek için, öğretmenlerin pedagojik bilgilerine dayalı olarak öğretimi planlayabilmeleri ve öğrenci etkinliklerini yorumlayıp yanıtlamak için yansıtıcı uygulamaları kullanabilmeleri gerekmektedir (Lim, Son & Kim, 2018). Eğitim programına yönelik uzmanlık, öğretmenlerin belirli bir durumda öğrencilere uygun içeriği seçme ve iletme becerilerine yansımaktadır (Ennis, 1994). Öğretmenlerin ve geleceğin öğretmenleri olan öğretmen adaylarının, öğretim programlarını etkili bir şekilde uygulayabilmeleri için, program geliştirme konusunda bilgi ve becerilere sahip olmaları gerekmektedir ve öğretmenlerin program çalışmalarına yönelik bilgi ve becerileri kazanmalarında eğitimde program geliştirme dersi önemli bir yere sahiptir (Fırat Durdukoca, 2017). Öğretime yönelik dersler genel olarak araştırma makaleleri okuma, eğitim kuramlarını öğrenme, yansıtıcı yazılar yazma ve program materyalleri oluşturmaya yönelik etkinlikler içermektedir (Lim, Son & Kim, 2018). Eğitimde Program Geliştirme dersinde de program okuryazarlığına yönelik öğretim programının tüm boyutlarını tanımları, çeşitli uygulamalar yaparak programın yapısını içselleştirecek etkinliklerin yapılması önemli görülmektedir (Duran, 2023). Bu açıklamalardan yola çıkılarak, Eğitimde Program Geliştirme dersinin öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimde eğitim programını planlama, geliştirme, uyarlama, uygulama, değerlendirme kapsamındaki bilgi ve becerilerinin oluşturulması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Eğitimde program geliştirmeye yönelik bilgi bağlamında gerçekleştirilen çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Duman (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, eğitimde program geliştirmenin sosyal, tarihî ve felsefi temellerine yönelik bilgi bağlamında öğretmen adaylarının kendilerini yetersiz gördükleri belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, Baştürk ve Dönmez (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğretmen adaylarının öğretim programına yönelik bilgilerinin sınırlı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Şahin ve Soylu (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğretmen adaylarının öğretim programına yönelik bilgilerinin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Altıntaş, Göçen Kabaran ve Kabaran (2018) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise öğretmen adaylarının eğitim programı kavramına, özellikle eğitim durumları kavramına yönelik bilişsel yapılarının yeterli olmadığı belirlenmiştir. Son olarak, Kızılaslan Tunçer ve Şahin (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğretmen adaylarının eğitim programına yönelik bilgilerinin orta düzeyde olduğu ve yükseltilmesi gerektiği belirlenmiştir. Bu çalışmaların yanı sıra, Tan Şişman (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise, öğretmen adaylarının kendilerini öğretim programına yönelik bilgi konusunda yeterli hissetmedikleri ve program geliştirmeye yönelik bilgilerinin sınırlı olduğu belirlenmiş; bunun yanı sıra, hizmet öncesi öğretmen eğitiminde öğretmen adaylarının gördüğü program geliştirmeye yönelik derslerin sınırlı olduğu ortaya konulmuştur. Öğretmen adaylarının, programa yönelik bilgilerinin incelendiği bir araştırmada, eğitim programına yönelik yeterli düzeyde bilgiye sahip olmalarının yanında, programı uygulama, ölçme ve değerlendirme araçları hazırlama ve uygulama, materyal tasarımı ve teknolojik materyallerin kullanımına yönelik eksiklikleri olduğu belirlenmiştir (Şahin ve Aşkın Tekkol, 2023). Söz konusu bu araştırmaların sonuçları bütünleştirildiğinde, öğretmen adaylarının eğitimde program geliştirmeye yönelik bilgilerinin geliştirilmesine yönelik bir ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bu çalışmaların yanı sıra, eğitim programı okuryazarlığına yönelik çeşitli araştırmalar da bulunmaktadır. Çetinkaya ve Tabak (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlık düzeylerinin yeterli olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, Keskin (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğretmenlerin kendilerini iyi düzeyde öğretim programı okuryazarı olarak algıladıkları belirlenmiştir. Duran (2023) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da öğretmen adaylarının program okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu ancak yazma alt boyutundaki puanların düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların sonuçlarından yola çıkılarak, öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlığı konusunda kendilerini yeterli hissettikleri ancak bazı alanlarda gelişmeye ihtiyaç duydukları da söylenebilir. Söz konusu iki farklı bağlamda gerçekleştirilen araştırma sonuçları sentezlendiğinde, öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlığı bağlamında kendilerini yeterli görürken, eğitim programına yönelik bilgi konusunda geliştirilmeye gereksinim duydukları belirlenmiştir. Bu durum ise, eğitimde program geliştirme bağlamında daha ayrıntılı çalışmaların yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

Araştırmalarda ele alınan diğer bir bağlam ise Eğitimde Program Geliştirme dersine yöneliktir. Yeşilyurt (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, eğitimde program geliştirme dersinin öğretmen adaylarının program geliştirmeye yönelik farkındalıklarını olumlu bir şekilde etkilediği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, Gögebakan Yıldız (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğretmen adaylarının eğitimde program geliştirme dersine yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu, derse yönelik tutum düzeyinin ise derse yönelik algılarını etkilediği belirlenmiştir; derse yönelik tutum düzeyi yüksek öğretmen adaylarının derse yönelik metaforlarının olumlu, tutum düzeyi düşük öğretmen adaylarının ise derse yönelik metaforlarının olumsuz olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının Eğitimde Program Geliştirme dersine yönelik oluşturdukları metaforların incelendiği farklı bir araştırmada ise, öğretmen adaylarının derse yönelik olumlu algılara sahip oldukları görülmüştür ve araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının Eğitimde Program Geliştirme dersini, "eğitimin temeli, sistemli bir yapı, yol gösterici, ilişkili konular bütünü, dinamik bir yapı, bilgilendirici, heyecan ve zevk verici ve denetleyici" olarak gördükleri belirlenmiştir (Fırat Durdukoca, 2017). Bu araştırmaların sonuçlarından yola çıkılarak, Eğitimde Program Geliştirme

dersinin öğretmen adayları üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu ancak bu konuda yapılan araştırmaların çok sınırlı olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda yapılan farklı bir araştırmanın sonucunda ise, program geliştirmeye yönelik öğretimde verimliliğin ve kalıcılığın yeterince sağlanamadığı belirlenmiştir (Uluçınar Sağır ve Karamustafaoğlu, 2011). Öğretmen adaylarının Eğitimde Program Geliştirme dersine yönelik görüşlerinin incelendiği bir çalışmada, dersin sonunda öğretmen adaylarının program kavramına yönelik algılarının değiştiği, program geliştirmeye yönelik bilgiyi önemli gördükleri, program geliştirme ve mevcut programların etkililiğini değerlendirme bağlamında dersten yararlandıkları; bununla birlikte, dersin uzaktan eğitimle yürütülmesi nedeniyle uygulama yapılamadığı, sınıf içi etkinliklerle dersin daha verimli hâle getirilebileceğine, geliştirilmiş olan programların incelenmesine ve ders kapsamında geliştirilen program tasarımlarının uygulanmasına yönelik önerileri olduğu belirlenmiştir (Aşkın Tekkol, 2020). Öğretmen adaylarının eğitimde program geliştirme dersine yönelik ihtiyaçlarının belirlendiği bir çalışmada ise, öğretim programlarını etkili uygulamaya, program esnekliği ve program uyarlama ile program geliştirmeye yönelik bilgi gereksinimleri olduğu; bunun yanı sıra, dersin öğrenme-öğretme sürecinin uygulama ağırlıklı olması, harmanlanmış bir öğrenme ortamında gerçekleştirilmesi, derse etkin katılımın sağlanması, öğrenme ortamlarının etkili bir şekilde tasarlanması, öğrenme yaşantılarının güdüleyici ve kolaylaştırıcı olması ve süreç değerlendirme ilkelerine göre düzenlenmesi konusunda da düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu görülmüştür (Düzenli, 2022). Buradan yola çıkılarak, Eğitimde Program Geliştirme dersinde birtakım güçlükler yaşanmakta olabileceği ve daha ileri araştırmaların yapılması gerektiği söylenebilir.

Eğitimde Program Geliştirme dersi, 2018 yılında güncellenen öğretmen yetiştirme lisans programlarında meslek bilgisi seçmeli dersler kapsamında yer almaktadır. Bu derse yönelik bir öğretim programı sunulmamakla birlikte, dersin içeriği Yükseköğretim Kurulu tarafından oluşturulmuştur. Bu ders kapsamında, “Program geliştirmeye ilgili temel kavramlar; program geliştirmenin teorik temelleri; program türleri; öğretim programlarının felsefi, sosyal, tarihî, psikolojik ve ekonomik temelleri; program geliştirme ve öğretim programlarının özellikleri; program geliştirmenin aşamaları; programın temel öğeleri (hedef, içerik, süreç, değerlendirme) ve öğeler arasındaki ilişkiler; hedeflerin sınıflandırılması ve programın öğeleriyle ilişkisi; içerik düzenleme yaklaşımları; eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi; program geliştirme süreci ve modelleri; eğitim programı tasarım yaklaşımları; program değerlendirme modelleri; program okur-yazarlığı; öğretim programlarının geliştirilmesinde öğretmelerin görev ve sorumlulukları; MEB öğretim programlarının özellikleri; öğretim programlarının uygulanması; dünyada ve Türkiye’de program geliştirmede yeni yaklaşımlar ve yönelimler” konularının ele alınması önerilmektedir (Yükseköğretim Kurulu, 2018). Bu dersin öğretiminde kullanılan içerik, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme boyutlarının yeniden gözden geçirilmesi ve derse yönelik tutumu yükseltebilecek programların tasarlanması önerilmektedir (Göğebakan Yıldız, 2017). Bu derse yönelik yapılan araştırmalarda Eğitimde Program Geliştirme dersinin seçmeli değil, zorunlu okutulmasının gerekliliğine yönelik görüşler de yer almaktadır (Kızılaslan Tuncer ve Şahin, 2019; Şahin ve Aşkın Tekkol, 2023; Tan Şişman, 2019). Bu doğrultuda, bu dersin seçmeli ya da zorunlu okutulmasına yönelik ek araştırmalara da ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Bu doğrultuda, meslek bilgisi seçmeli dersi olarak okutulan Eğitimde Program Geliştirme dersine yönelik araştırmaların yapılması, uygulamadaki mevcut durumun ortaya çıkarılması hususunda katkılar sağlayabilecektir. Buradan yola çıkılarak bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının Eğitimde Program Geliştirme dersine yönelik görüşlerinin incelenmesidir. Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar sayesinde, önümüzdeki yıllarda okutulacak Eğitimde Program Geliştirme dersine yönelik güncellemeler yapılabilecek ve derse yönelik sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik çözümler üretilebilecektir. Bu açıdan bu araştırmanın hem teorik hem de uygulama anlamında alana katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma, nitel bağlamda gerçekleştirilmiş betimsel bir çalışmadır. Betimsel araştırmalar, “olayı olduğu gibi araştırmaya ve var olan durumu belirlemeye çalışan araştırmalar” olup, betimsel araştırmalarda, ele alınan durum ve olaylar ayrıntılı bir şekilde incelenmekte ve “ne” oldukları betimlenmeye çalışılmaktadır (Karakaya, 2011). Bu araştırmada, Eğitimde Program Geliştirme dersine yönelik mevcut durumun ayrıntılı bir şekilde incelenmesi amaçlandığından araştırma, betimsel araştırma çerçevesinde desenlenmiştir. Araştırmada, Türkiye’nin güneyinde bulunan bir devlet üniversitesinde yürütülen Eğitimde Program Geliştirme dersini alan öğrenciler, dersin öğrenme ve öğretme süreciyle ilgili görüşlerini kendi sözcükleriyle ayrıntılı bir şekilde betimlemişlerdir. Araştırmanın katılımcıları, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Kolay ulaşılabilir örnekleme, zaman, maddiyat ve zorluk bakımından en elverişli örnekleme yöntemidir (Marshall, 1996) ve araştırmaya hız ve pratiklik kazandırması bakımından araştırmacının yakınındaki ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçmesi söz konusudur (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu pratikliğinden ve yakındaki bir durumu inceleme ihtiyacından dolayı araştırmada kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminin kullanılması tercih edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın katılımcılarını, Türkiye’nin güneyinde bulunan bir devlet üniversitesindeki eğitim fakültesinde yürütülen Eğitimde Program Geliştirme dersini seçmeli olarak alan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 21 öğretmen adayından oluşmaktadır. Katılımcılardan sekizi İngilizce Öğretmenliği, üçü Fen Bilgisi Öğretmenliği, üçü Sınıf Öğretmenliği, ikisi Türkçe Öğretmenliği, diğerleri ise Almanca Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Resim-İş Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik programlarında öğrenim görmektedirler. Katılımcılardan sekiz kişi dördüncü sınıf, altı kişi üçüncü sınıf ve yedi kişi de ikinci sınıf düzeyindedir. Katılımcıların 16’sı kadın, 4’ü erkektir, 1 katılımcı ise cinsiyetini belirtmemiştir. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin bilgiler

Bölüm	f	Sınıf Düzeyi	f	Cinsiyet	f
İngilizce Öğretmenliği	8	İkinci Sınıf	7	Kadın	16
Fen Bilgisi Öğretmenliği	3	Üçüncü Sınıf	6	Erkek	4
Sınıf Öğretmenliği	3	Dördüncü Sınıf	8	Belirtmemiş	1
Türkçe Öğretmenliği	2				
Almanca Öğretmenliği	1				
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	1				
Resim Öğretmenliği	1				
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	1				
Psikolojik Danışma ve Rehberlik	1				

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen ve 12 adet açık uçlu sorudan oluşan bir çevrimiçi yazılı görüş formu aracılığıyla toplanmıştır. Veri toplama aracına yönelik uzman görüşü alınmıştır. Veri toplama aracına yönelik görüşleri alınan uzman, eğitim programları ve öğretim alanında çalışmakta olan bir akademisyendir. Uzman görüşü doğrultusunda, veri toplama aracında dil ve anlatım açısından düzenlemeler yapılmıştır. Veri toplama aracında bulunan soru maddelerine örnekler şu şekildedir: “3. Eğitimde Program Geliştirme dersindeki konular yeterli miydi? Eklenmesi ya da çıkarılması gerektiğini düşündüğünüz konular nelerdir? Dersin içeriğine yönelik görüşlerinizi ayrıntılarıyla açıklayabilir misiniz?”, “6. Eğitimde Program Geliştirme dersinin online/çevrimiçi işlenmesine yönelik görüşleriniz nelerdir? Bu ders önümüzdeki dönemlerde sizce online/çevrimiçi olarak mı, yüz yüze olarak mı işlenirse daha etkili olur? Görüşlerinizi nedenleriyle birlikte açıklayabilir misiniz?”, “7. Eğitimde Program Geliştirme dersi bir “öğretmen adayı” olarak size neler kattı? Dersin öğretmenlik mesleği açısından katkılarını değerlendirebilir misiniz? Görüşlerinizi ayrıntılarıyla açıklayabilir misiniz?”, “10. Önümüzdeki

dönemlerde verilecek Eğitimde Program Geliştirme dersine yönelik önerileriniz nelerdir? Bu dersi daha etkili hâle getirmek için görüşlerinizi ayrıntılı olarak açıklayabilir misiniz?”

Verilerin analizinde içerik analizi kapsamında yer alan tümevarımsal yaklaşım dikkate alınmıştır. Tümevarımsal analizde, örüntüler, temalar ve kategoriler belirlenir ve bulgular araştırmacının veriyle etkileşimi aracılığıyla ortaya çıkarılır; bu bağlamda nitel veri analizinde kodlar, temalar, örüntüler oluşturulurken tümevarımsal analizden yararlanır (Patton, 2002). Bu doğrultuda öğrencilerin yanıtlarına yönelik kodlar çıkarılmış, ilişkili kodlar bir araya getirilerek temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Verilerin analizinin güvenilirliği için doğrudan alıntılara verilmiş ve kodlamalarla bütünleştirilerek açıklamalar yapılmıştır. Bulguların sunumunda, sıklıkla tekrar eden görüşlere yönelik kodlar * işaretli ile vurgulanmıştır. Bulgular sunulurken, öğretmen adaylarının isimleri verilmemiş, PT1, PT2, PT3... şeklinde kodlanmıştır. Verilerin analizinin güvenilirliği kapsamında, ayrıntılı betimleme ve raporlaştırma, temsil edilebilirliği kontrol etme ve örneklem seçimi, araştırmacı etkilerini kontrol etme, doğrudan alıntılara yer verme gibi çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesine yönelik Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan izin alınmıştır (Karar Tarihi: 05.09.2023 – Karar No:8).

Eğitimde Program Geliştirme Dersinin İşlenişine Yönelik Bilgiler

Eğitimde Program Geliştirme dersi, öğretmen adaylarının program geliştirmeye yönelik bilgi, beceri ve tutumlarının geliştirilmesini amaçlayan bir derstir. Bu ders, program geliştirmenin temel kavramlarından program değerlendirmeye uzanan tüm program geliştirme boyutlarını içeren kapsamlı bir derstir. Dersin öğrenme kazanımlarını dersin yürütücüsü şu şekilde düzenlemiştir:

- Eğitimde program geliştirmeyle ilgili temel kavramları açıklar.
- Program geliştirmenin temellerini kavrar.
- Program tasarım yaklaşımlarını birbiriyle karşılaştırır.
- Program geliştirme modellerini değerlendirir.
- Program geliştirme sürecini analiz eder.
- Program geliştirmede planlamanın nasıl yapılacağını açıklar.
- İhtiyaçların belirlenmesi için kullanılacak yaklaşım ve teknikleri karşılaştırır.
- Farklı tür ve düzeylerde amaç ve kazanımları inceler.
- İçeriğin seçimi ve düzenlenmesine yönelik temel ilkeleri açıklar.
- Bir programda eğitim durumlarının nasıl düzenleneceğini açıklar.
- Bir programda sınav durumlarının nasıl düzenleneceğini açıklar.
- Program değerlendirme yaklaşım ve modellerini açıklar.
- Programa süreklilik kazandırma sürecini açıklar.

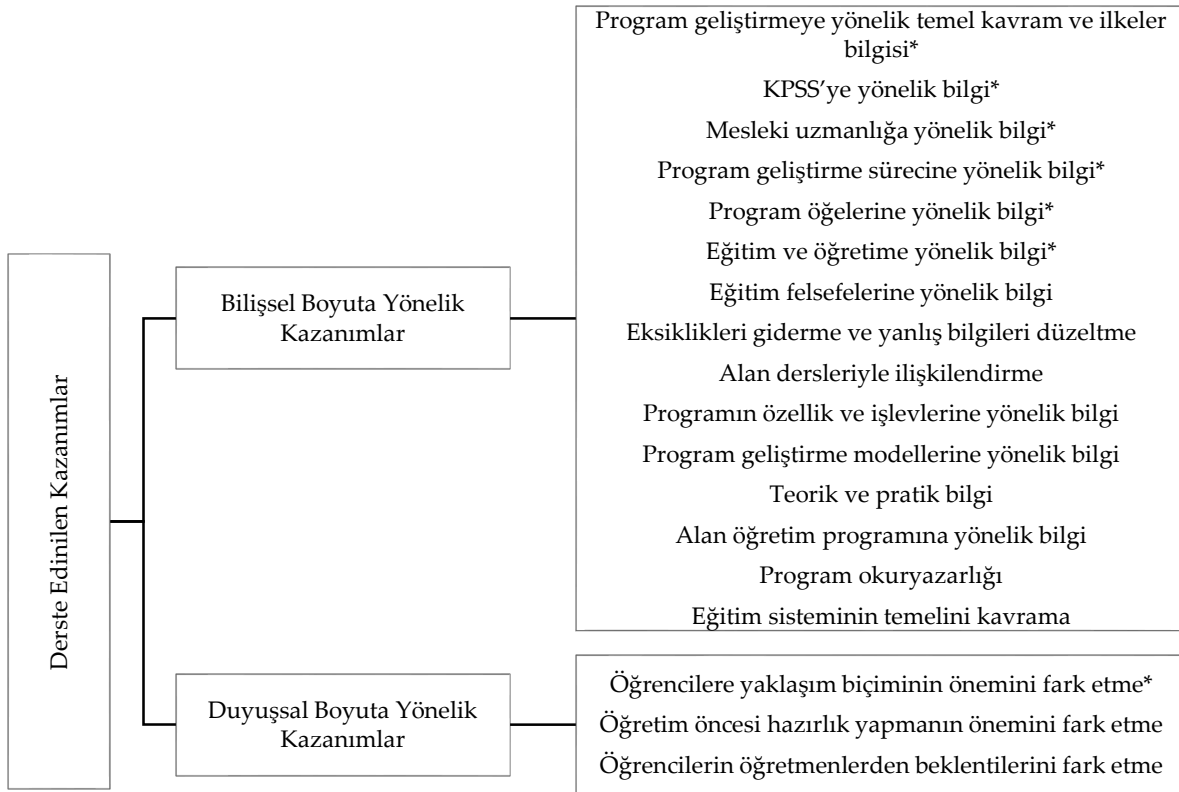
Derste sırasıyla şu konular işlenmektedir: Program geliştirmede temel kavramlar, program geliştirmenin temelleri, program tasarım yaklaşımları, program geliştirme modelleri, program geliştirme sürecinin planlanması, ihtiyaçların belirlenmesi, amaçların belirlenmesi, içeriğin belirlenmesi, eğitim durumlarının düzenlenmesi, sınav durumlarının düzenlenmesi, program değerlendirme, programa süreklilik kazandırma.

Eğitimde Program Geliştirme Dersi 14 hafta sürmektedir. Ders, çevrimiçi ortamda Microsoft Teams uygulamasıyla yürütülmektedir. Dersin çevrimiçi ortamda yapılması, kurumun kararıdır. Araştırmanın gerçekleştirildiği eğitim fakültesinde meslek bilgisi seçmeli dersleri çevrimiçi ortamda yürütülmektedir. Dersin kontenjanı 80 kişidir. Derste sunumlar kullanılmakta ve dersten önce ilgili konuya yönelik sunum çevrimiçi ortamda paylaşılmaktadır. Ders daha çok sunuş yoluyla yürütülmektedir. Derste soru-cevap ve tartışma yöntemlerine de yer verilmektedir. Her dersin sonunda çevrimiçi derse yönelik katılımın

arttırılması amacıyla biçimlendirici değerlendirme kapsamında konuyla ilgili çoktan seçmeli test soruları çözülmektedir. Konuların tamamlanmasından sonra küçük grup çalışmasına da yer verilmektedir. Bu çalışmada her alana yönelik öğretim programları, çevrimiçi ortamda oluşan küçük gruplarda incelenmekte ve tartışılmaktadır. Küçük grup tartışmalarında öğrenciler kendi alanlarına yönelik öğretim programını önceden bireysel olarak incelemekte daha sonra aynı alandaki öğrenciler çevrimiçi derste gruplara ayrılmakta ve kendi aralarında öğretim programına yönelik tartışmalar yapmaktadırlar. Tartışmaların sonunda tüm sınıf önünde öğretim programına yönelik incelemelerini paylaşmaktadırlar. Dersin ölçme ve değerlendirme boyutu kapsamında ise çevrimiçi ortamda ara sınav ve final sınavı yapılmıştır. Sınavlar, 25 adet çoktan seçmeli testten oluşmaktadır. Sınav süresi ise 35 dakika olarak belirlenmiştir.

Bulgular

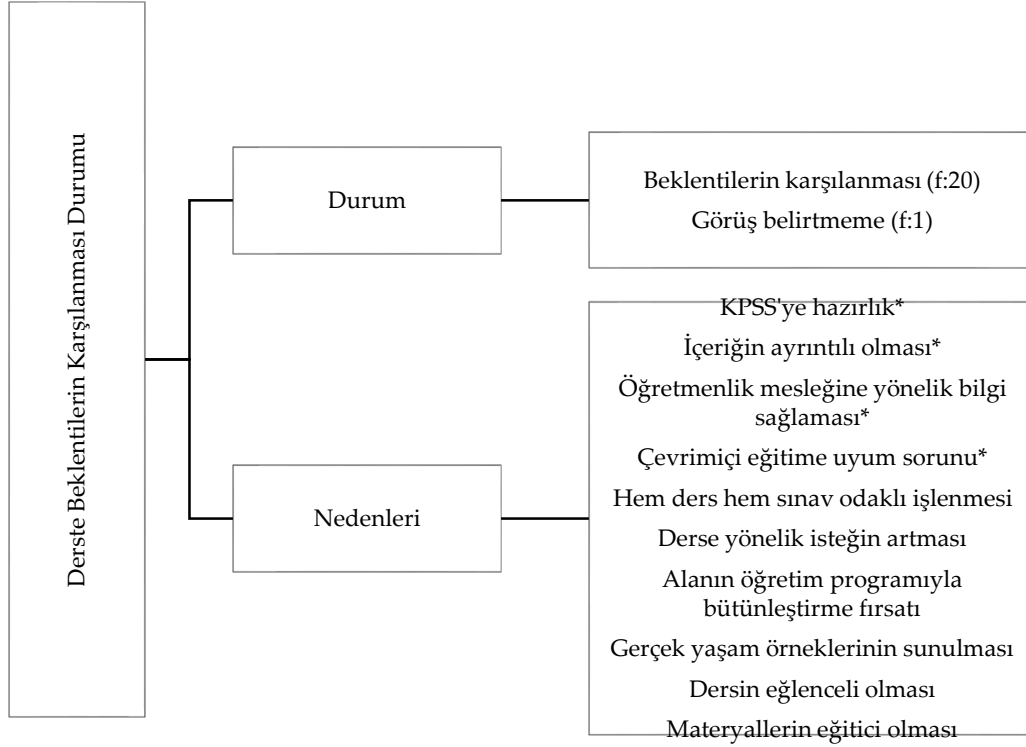
Araştırmanın bulguları Eğitimde Program Geliştirme dersinde edinilen kazanımlar, beklentilerin karşılanması durumu, dersin içeriğine, öğretme ve öğrenme sürecine ve ölçme ve değerlendirme sürecine yönelik görüşler, işleniş türüne yönelik görüşler, öğretmenlik mesleğine katkıları, program okuryazarlığına ve program geliştirme becerisine etkisi ve dersin iyileştirilmesine yönelik öneriler olmak üzere 10 tema altında toplanmıştır. Bulgular sunulurken sıkça tekrar eden kodlar * işareti ile gösterilmiştir.

Şekil 1. Eğitimde program geliştirme dersinde edinilen kazanımlar

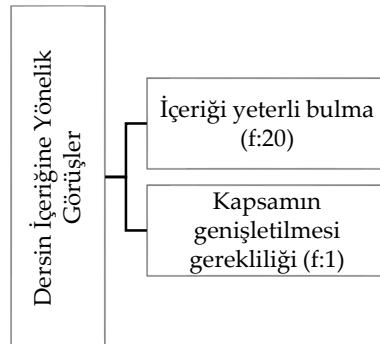
Şekil 1’de görüldüğü üzere, derste edinilen kazanımlar, bilişsel boyut ve duyuşsal boyut olmak üzere iki alt tema altında toplanmıştır. Bilişsel boyuta yönelik ulaşılan kazanımlar kapsamında program geliştirmeye yönelik temel kavram ve ilkeler bilgisi (f:6), KPSS’ye yönelik bilgi (f:5), mesleki uzmanlığa yönelik bilgi (f:4) ve program geliştirme sürecine yönelik bilgi (f:4) kodları ön plana çıkmaktadır. Duyuşsal boyuta yönelik kazanımlar kapsamında ise öğrencilere yaklaşım biçiminin önemini fark etme (f:2) ön plana

çıkılmaktadır. Bu tema kapsamında Ö17, “Program nasıl hazırlanıyor, ihtiyaç analizi yapmak, hedef, içerik, eğitim durumları, değerlendirme bu tür başlıkları derinden inceledik. Öğretmen olduğumuzda kendi programlarımızı okuyup geliştirebilme konusunda bilgi sahibi olduk.” diyerek program öğelerine ve program geliştirme sürecine yönelik bilgi ve program okuryazarlığı edindiğini belirtmiştir.

Şekil 2. Eğitimde Program Geliştirme dersinde beklentilerin karşılanması durumu

Şekil 2’de görüldüğü üzere, katılımcıların neredeyse tamamı dersten beklentilerinin karşılandığını belirtmiştir. Bu durumun nedenleri arasında ise, daha çok KPSS’ye hazırlık (f:3), içeriğin ayrıntılı olması (f:2) ve öğretmenlik mesleğine yönelik bilgi sağlamasından (f:2) söz edilmiştir. Durumun nedenleri kapsamında ise daha çok, KPSS’ye hazırlık (f:3), içeriğin ayrıntılı olması (f:2) ve öğretmenlik mesleğine yönelik bilgi sağlamasından (f:2) söz edilmiştir. Bu tema kapsamında Ö9, “Evet karşıladı, KPSS’de karşıma çıkacak konuları öğrenmek benim amacım olduğu için beklentilerimi karşıladığımı söyleyebilirim.” diyerek dersteki amacının KPSS’de çıkacak konuları öğrenmesi olduğunu dile getirmiştir.

Şekil 3. Eğitimde Program Geliştirme dersinin içeriğine yönelik görüşler

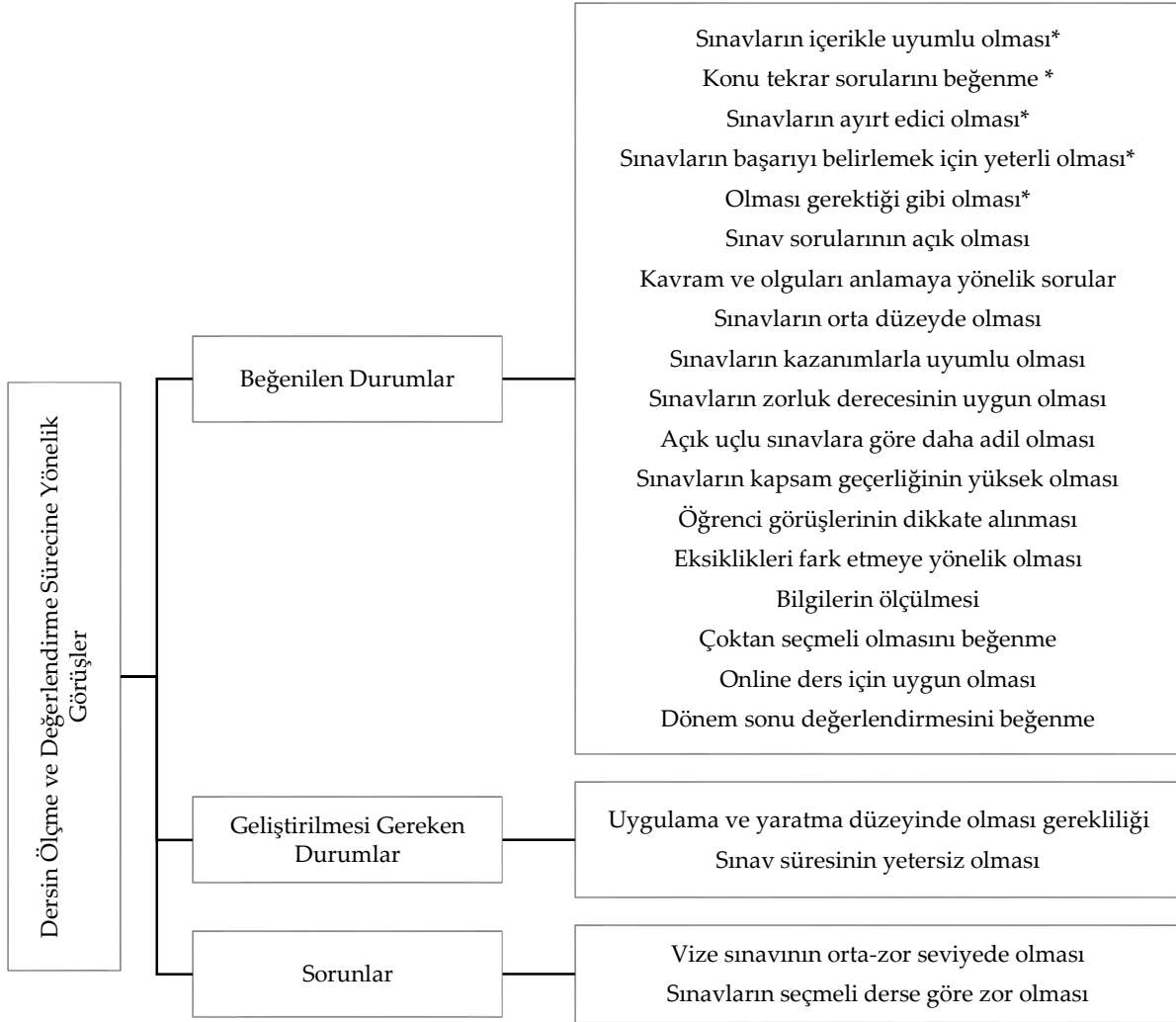
Şekil 3'te görüldüğü üzere, katılımcıların neredeyse tamamı içeriği yeterli bulmuştur. Bu tema kapsamında Ö4, "Konuların yeterli olduğunu düşünüyorum. Her konuyu ayrıntılı bir şekilde işledik. İleriki meslek ve eğitim sürecimde bana yeterince yardımcı olacaktır." diyerek içeriğin yeterli olduğunu belirtmiştir. Ö14 ise, "Konular ve kuramcılara daha makro bakışlarla bakabilmemiz açısından konular arttırılabilirdi. Fakat ders saatinin de bu artış oranında düzenlenmesi gerekir." diyerek kapsamın genişletilmesine yönelik görüş belirtmiştir.

Şekil 4. Eğitimde Program Geliştirme dersinin öğretme ve öğrenme sürecine yönelik görüşler

Şekil 4'te görüldüğü üzere, dersin öğretme ve öğrenme sürecine yönelik görüşler; beğenilen durumlar, geliştirilmesi gereken durumlar ve sorunlar şeklinde 3 alt tema altında toplanmıştır. Beğenilen durumlar alt teması kapsamında, dersin bu şekilde işlenişini beğenme (f:5), ders sonunda soru çözülmesi (f:4) ve sunumların nitelikli ve etkili olmasına (f:4) yönelik görüşler ön plana çıkmaktadır. Geliştirilmesi gereken durumlar kapsamında öğrenci aktifliğinin arttırılması gerekliliği, derste program geliştirilmesine yönelik ihtiyaç, materyallerin arttırılması gerekliliği, dikkat çekici etkinliklere yönelik ihtiyaç ve yüz yüze işlenmesi gerekliliğinden söz edilmiştir. Sorunlar kapsamında ise, dersin çevrimiçi olması, çevrimiçi derste odaklanma sorunu yaşanması, öğretmen merkezli bir öğretim gerçekleşmesi ve dersten sonra edinilen bilgileri unutmaya yönelik görüşler belirtilmiştir. Bu tema kapsamında Ö8, "Materyaller yeterli düzeyde ama online derslerde odaklanma sorunu yaşıyorum." diyerek hem materyallerin yeterli olmasından söz etmiş hem

de çevrimiçi derse yönelik sorununu dile getirmiştir. Ö10 ise, “Konu anlatımı, öğrencilerle iletişim ve birlikte soru çözülmesi ile uzaktan eğitim kapsamında yapılabilecek en iyi şekilde yapıldığını düşünüyorum.” diyerek dersin işlenişine yönelik beğenisini iletmiştir. Ö15 ise, “Bence ders biraz daha öğrenciler açısından aktif olmalıydı. Ders online olduğu için öğrencileri derste tutmak çok zor ve daha çok öğretmen merkezli bir öğretim olduğu için dersten çok çabuk kopabiliyorduk. Dikkatimizi derste çekecek bir etken pek yoktu.” diyerek geliştirilmesi gereken durum ve sorunlardan bahsetmiştir.

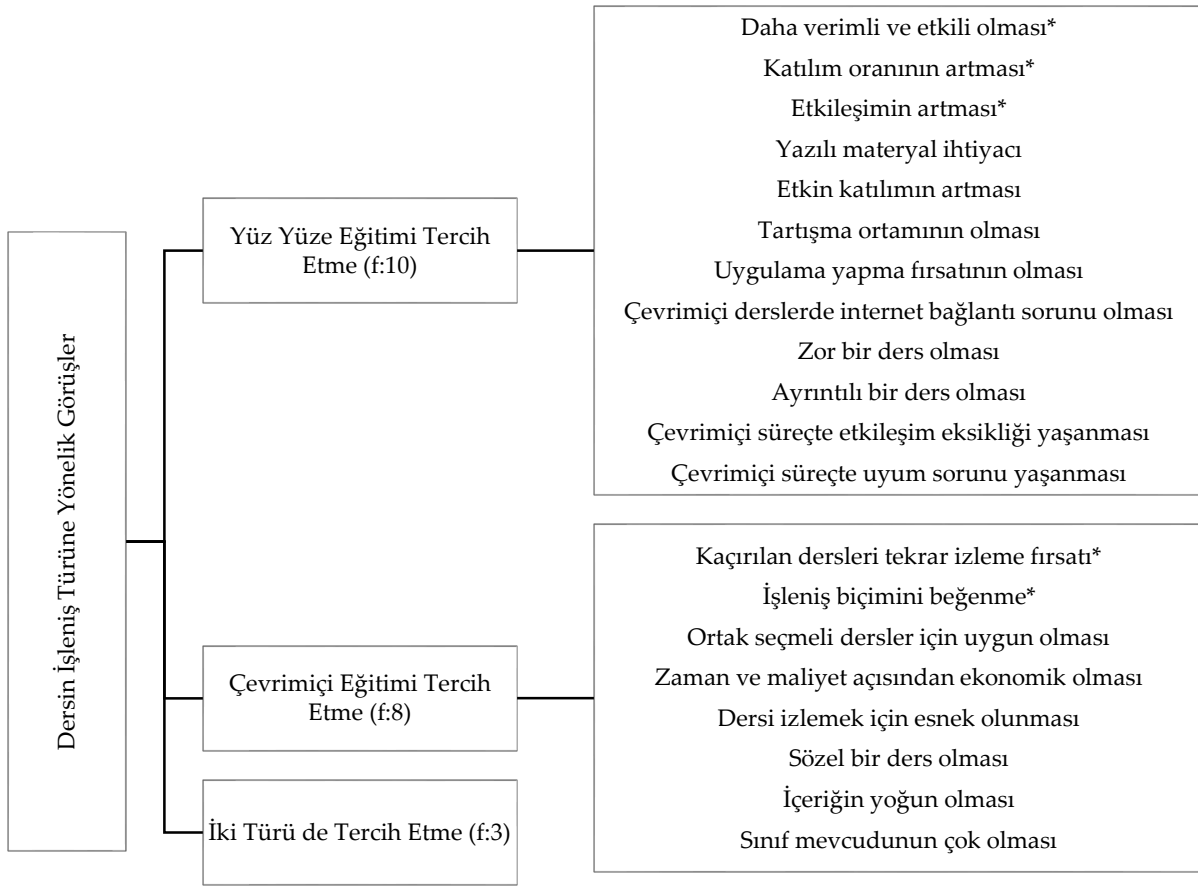

Şekil 5. Eğitimde Program Geliştirme dersinin ölçme ve değerlendirme sürecine yönelik görüşler

Şekil 5’te görüldüğü üzere, dersin ölçme ve değerlendirme sürecine yönelik görüşler; beğenilen durumlar, geliştirilmesi gereken durumlar ve sorunlar olmak üzere üç alt temada toplanmıştır. Beğenilen durumlar kapsamında, sınavların içerikle uyumlu olması (f:4), konu tekrar sorularını beğenme (f:4) ve sınavların ayırt edici olması (f:3) görüşleri ön plana çıkmaktadır. Geliştirilmesi gereken durumlar kapsamında ise, uygulama ve yaratma düzeyinde olması gerekliliği ve sınav süresinin yetersiz olmasından söz edilmiştir. Sorunlar alt teması kapsamında ise, vize sınavının orta-zor seviyede olması ve sınavların seçmeli derse göre zor olmasından söz edilmiştir. Bu tema kapsamında Ö7, “Derste işlenen konular ve kazanımlar dahilinde

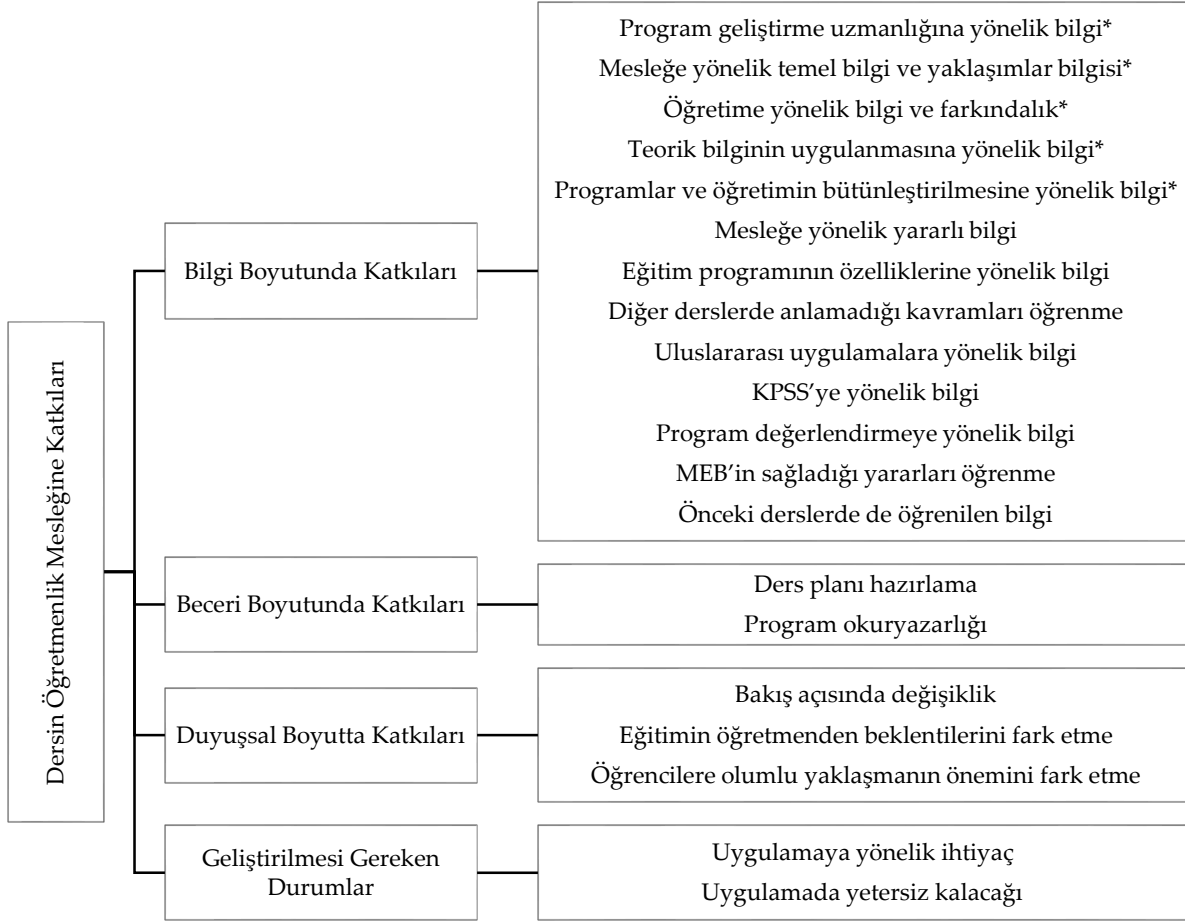
yapılan sınavlar ders içeriği ile oldukça uyumlu idi. Ardından her konu slaytının ardından soru çözümleri de oldukça verimli birer etkinlik idi.” diyerek beğenilen durumlardan söz etmiştir. Ö11 ise, “Vize ideal bir sınavdı bence. Ancak teoride kalıyor ben bu dersin bir yaratma dersi olmasını isterdim daha çok emek gösterirdim ama bir rehber eşliğinde program geliştirmek ayrı bir kazanım elde ettiriyor.” diyerek değerlendirmenin uygulama ve yaratma düzeyinde olmasına yönelik görüşünü belirtmiştir. Ö15 ise, “Bence seçmeli bir ders için fazla zorlayıcıydı ... Sırf seçmeli ders diye sınavdaki tüm soruların kolay olmasını beklemiyorum ancak zorunlu derslerimizden daha zor olmasını mantıklı bulamadım.” diyerek sınavların zorluğuna yönelik görüşünü dile getirmiştir.

Şekil 6. Eğitimde Program Geliştirme dersinin işleniş türüne yönelik görüşler

Şekil 6’da görüldüğü üzere, dersin işleniş türüne yönelik görüşler kapsamında on katılımcı yüz yüze eğitimi tercih ederken, sekiz katılımcı çevrimiçi eğitimi tercih ettiğini belirtmiştir. Üç katılımcı ise iki türü de tercih ettiğini belirtmiştir. Yüz yüze eğitimi tercih eden katılımcılar görüşlerinin nedeni olarak, daha verimli ve etkili olması, katılım oranının artması ve etkileşimin artması gibi durumlardan söz etmişlerdir. Çevrimiçi eğitimi tercih eden katılımcılar ise görüşlerinin nedeni olarak, kaçırılan dersleri tekrar izleme fırsatı, işleniş biçimini beğenme gibi durumlardan söz etmişlerdir. Bu tema kapsamında Ö11, “Bence kesinlikle online olmalı. Videoları tekrar izleme fırsatı eşsiz. Özellikle daha çok sözlü anlatımların olduğu derslerin online daha etkili olduğunu düşünüyorum.” diyerek çevrimiçi eğitimi tercih etme nedenini açıklamıştır. Ö12 ise, “Ben bu derse aktif katılamıyordum. Yurtta internet çok sıkıntılı ve kendi internetim dahi çekmiyordu. Online olan etkileşim de az ve sıkıntılı oluyor. Bu yüzden online olması en büyük dezavantajı bu dersin. Kesinlikle yüz yüze verilmeli.” diyerek yüz yüze eğitimi tercih etmesinin nedenini açıklamıştır. Ö6 ise, “Derse katılım açısından

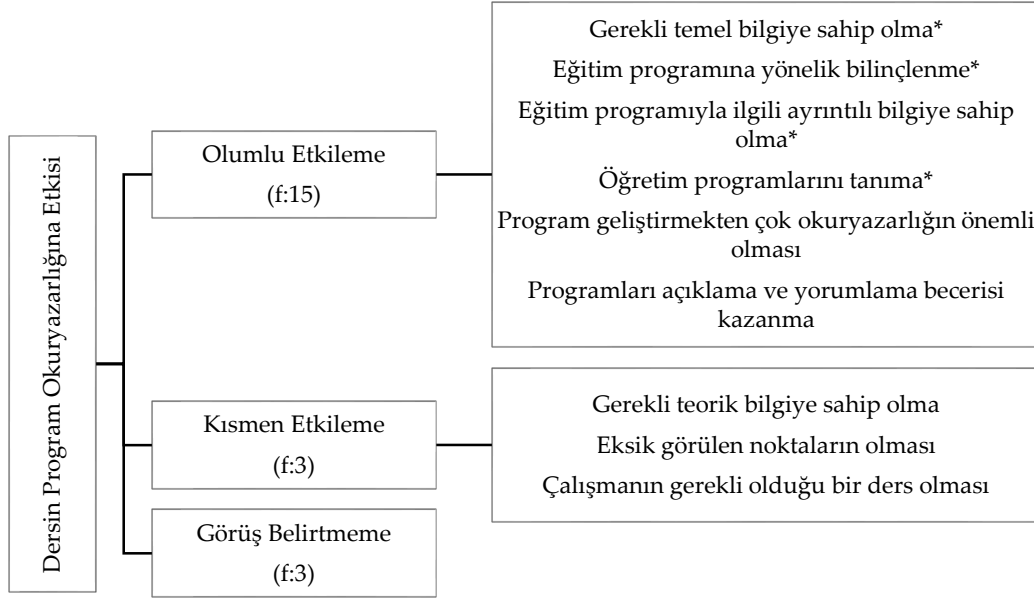
yüz yüze olması daha iyi olabilirdi. Tekrarını izleme açısından online olmasının da sağladığı yararlar var. Ben ikisini de isterdim. Belki bir hafta online bir hafta yüz yüze gibi.” diyerek iki türün de avantajları açısından ikisini de tercih ettiğini belirtmiştir.

Şekil 7. Eğitimde Program Geliştirme dersinin öğretmenlik mesleğine katkıları

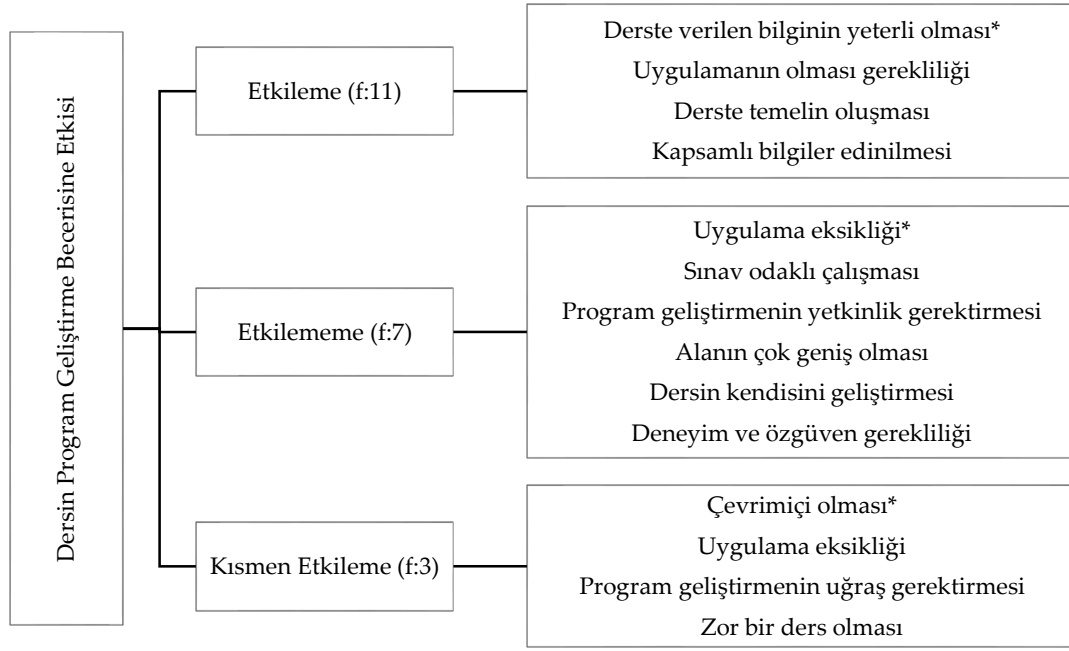
Şekil 7'de görüldüğü üzere dersin öğretmenlik mesleğine katkıları; bilgi boyutunda, beceri boyutunda ve duyuşsal boyutta ele alınmış bunların yanı sıra geliştirilmesi gereken durumlara da yer verilmiştir. Dersin öğretmenlik mesleğine katkıları özellikle bilgi boyutunda yoğunlaşmaktadır. Bu alt tema kapsamında daha çok, program geliştirme uzmanlığına yönelik bilgi (f:5), mesleğe yönelik temel bilgi ve yaklaşımlar bilgisi (f:3) ve öğretime yönelik bilgi ve farkındalık (f:3) görüşleri yer almaktadır. Beceri boyutunda ise ders planı hazırlama ve program okuryazarlığına katkısından söz edilmiştir. Duyuşsal boyutta ise, bakış açısında değişiklik, eğitimin öğretmenden beklentilerini fark etme ve öğrencilere olumlu yaklaşmanın önemini fark etme durumlarından bahsedilmiştir. Geliştirilmesi gereken durumlar kapsamında ise, uygulamaya yönelik ihtiyaç ve uygulamada yetersiz kalacağından söz edilmiştir. Bu tema kapsamında Ö7, "Programın özelliklerinin öğrenme açısından kesinlikle büyük bir artı kattı bana. Burada daha önceki derslerim de duymuş olduğum ancak çoğunun ne anlama geldiğini bile bilmediğim kavramları öğrenme fırsatı tanıdı. Ardından kullanılan programları derse nasıl entegre edileceği konusunda da yeteri kadar bilgi edinmiş oldum." diyerek bilgi boyutundaki katkılardan söz etmiştir. Ö10 ise, "Bir öğretmen adayı olarak, öğretim sürecinin nasıl

tasarlandığını, programın nasıl geliştirilebildiğini öğrendim. Öğretmenlik hayatımda, programı okuma ve öğretim sürecinin ardındaki ayrıntı ve bağlantıları öğrendim. Ayrıca ilerde kendi programlarımızı geliştirme gibi bir durum olması ihtimaline karşı bir temelim oldu.” diyerek hem bilgi hem de beceri boyutundaki katkıları açıklamıştır. Ö12 ise, “Bu dersin bana katkısı KPSS’de çıkıyor olması. KPSS’de karşıma çıktığında çözebileceğimi düşünüyorum ama uygulamada yetersiz kalacağımı düşünüyorum.” diyerek bilgi boyutunda katkılarından söz etmiş aynı zamanda uygulamada yetersiz olacağını dile getirmiştir.

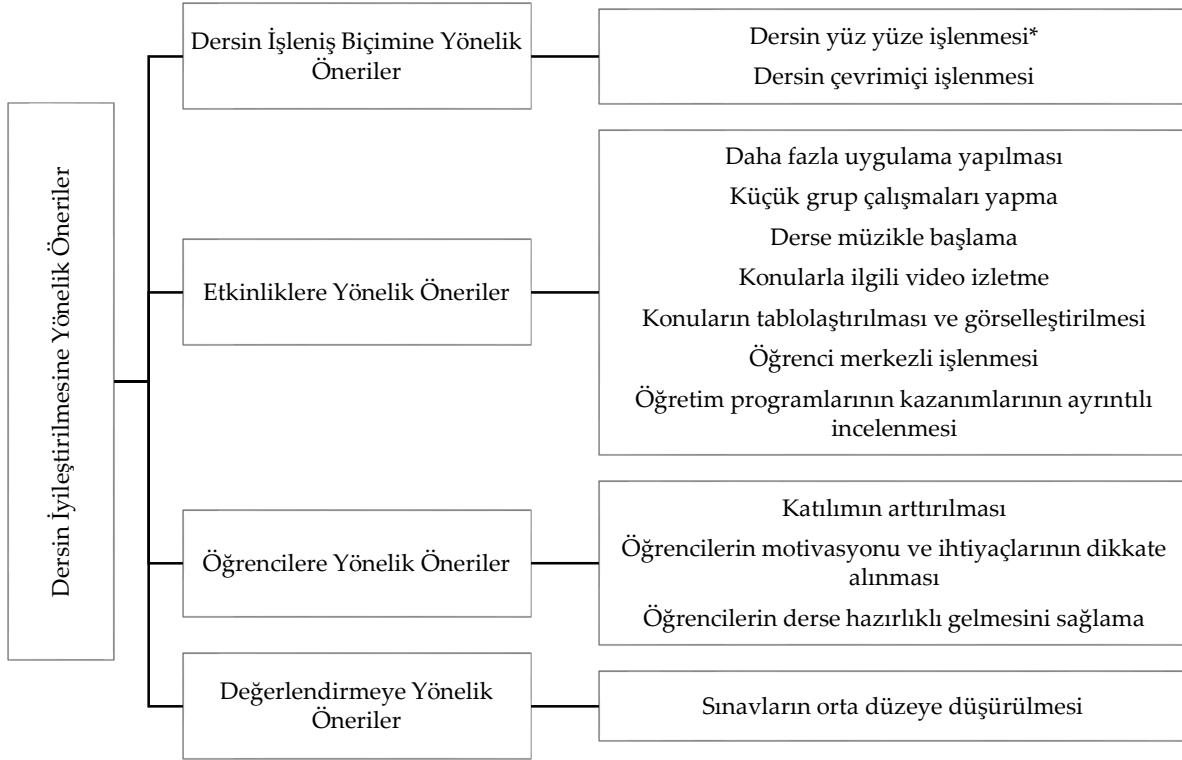
Şekil 8. Eğitimde Program Geliştirme dersinin program okuryazarlığına etkisi

Şekil 8’de görüldüğü üzere, dersin program okuryazarlığına etkisi kapsamında katılımcıların büyük çoğunluğunun olumlu etkilediğini, üç katılımcının kısmen etkilediğini belirttiği, üç katılımcının ise görüş belirtmediği görülmüştür. Olumlu etkilediğini belirten katılımcılar program okuryazarlığı bağlamında, gerekli temel bilgiye sahip olma, eğitim programına yönelik bilinçlenme, eğitim programıyla ilgili ayrıntılı bilgiye sahip olma ve öğretim programlarını tanıma gibi durumlardan söz etmişlerdir. Kısmen etkilediğini belirten katılımcılar ise, gerekli teorik bilgiye sahip olma, eksik görülen noktaların olması, çalışmanın gerekli olduğu bir ders olmasından söz etmişlerdir. Bu tema kapsamında Ö17 “Gördüğümüz programlara karşı artık yabancı değiliz onları yorumlayıp açıklayabiliriz. Gerekirse ekleme yaparak daha iyi hale getirebiliriz programları.” diyerek dersin program okuryazarlığına olumlu etkisinden söz etmiştir. Ö20 ise, “Aldığım dersten öğrendiğim bilgiler sayesinde kısmen program okuryazarlığımı geliştirebileceğimi düşünüyorum, çünkü bu derste ayrıca not alarak ders çalışmak gerektiren bir ders ve program okuryazarlığı etkileyeceğini düşünüyorum.” diyerek kısmen etkilediğinden söz etmiştir.

Şekil 9. Eğitimde Program Geliştirme Dersinin program geliştirme becerisine etkisi

Şekil 9'da görüldüğü üzere, dersin program geliştirme becerisi etkisi kapsamında, katılımcıların yarısı etkilediğini, bir kısmı etkilemediğini, bir kısmı ise kısmen etkilediğini dile getirmiştir. Dersin program geliştirme becerisini etkilediğini düşünen katılımcılar derste verilen bilginin yeterli olması, derste temelin oluşması ve kapsamlı bilgiler edinilmesinin yanı sıra uygulamanın olması gerekliliğini de dile getirmişlerdir. Etkilemediğini düşünen katılımcılar ise, uygulama eksikliği, sınav odaklı çalışması ve program geliştirmenin yetkinlik gerektirmesi gibi nedenlerden söz etmişlerdir. Kısmen etkilediğini düşünen katılımcılar ise, çevrimiçi olması ve uygulama eksikliği gibi nedenlerden bahsetmişlerdir. Bu tema kapsamında Ö4, "Yapabileceğimi düşünüyorum. Bu ders olmasaydı bir bilğim olmazdı elbette. Şu an bilgimin olduğunu düşünüyorum. Ama tabii ki üstüne koymam gereken şeyler vardır." diyerek dersin program geliştirme becerisini etkilediğini belirtmiştir. Ö12 ise, "Açıkçası bu işin teorik ve felsefi kısmıydı, bu dersteki yeterlilik ile bir program geliştirebileceğimi düşünmüyorum. Teorik kısımlardan sonra uygulamalar olsaydı daha etkili olurdu." diyerek program geliştirme becerisinin etkilememesinin nedeni olarak uygulama eksikliğinden söz etmiştir. Ö11 ise, "Kısmen. Uğraşmam gerekir ama kesinlikle bu ders yararlanabileceğim bir kaynak olur." diyerek dersin program geliştirme becerisini kısmen etkilediğini dile getirmiştir.

Şekil 10. Eğitimde Program Geliştirme dersinin iyileştirilmesine yönelik öneriler

Şekil 10'da görüldüğü üzere, dersin iyileştirilmesine yönelik öneriler kapsamında dersin işleniş biçimine yönelik, etkinliklere yönelik, öğrencilere yönelik ve değerlendirmeye yönelik öneriler olmak üzere dört alt tema oluşturulmuştur. Dersin işleniş biçimine yönelik öneriler kapsamında dersin yüz yüze işlenmesine yönelik öneriler (f:7) ön plana çıkmaktadır. Etkinliklere yönelik öneriler kapsamında, daha fazla uygulama yapılması, küçük grup çalışmaları yapma gibi öneriler sunulmuştur. Öğrencilere yönelik öneriler kapsamında katılımın artırılması, öğrencilerin motivasyonu ve ihtiyaçlarının dikkate alınması gibi öneriler sunulmuştur. Değerlendirmeye yönelik öneriler kapsamında ise sınavların orta düzeye düşürülmesi önerilmiştir. Bu tema kapsamında Ö4, "Herkesin etkin katılımı için ders yüz yüze olabilir." şeklinde görüşünü belirtmiştir. Ö6 ise, "Online bir ders olduğu için yapılacaklar kısıtlı görünüyor ama derse bir müzik açılarak başlanabilir. Derste konu ile ilgili video varsa izletilebilir. Ara ara küçük grup çalışmaları yaptırılabilir." diyerek etkinliklere yönelik öneriler sunmuştur. Ö11 ise, "Bence etkili bir ders ancak daha çok uygulama olsa daha etkili olur." diyerek uygulamaya yönelik önerisini dile getirmiştir.

Öğrencilere ayrıca, derse yönelik olumsuz bir görüşleri olup olmadığı sorulduğunda öğrencilerin neredeyse tamamı (f:18) herhangi olumsuz bir görüşleri olmadığını belirtmişlerdir. Olumsuz görüş bildiren öğrenciler ise olumsuzluktan ziyade önerilerini belirtmişlerdir ki bu görüşleri ilgili temalar altındaki kodlarla bütünleştirilmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın ilk sonucu olarak, derste edinilen kazanımların daha çok bilişsel boyuta yönelik ve bilgi düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, az sayıda duyuşsal boyuta yönelik kazanıma ulaşıldığı belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgulardan yola çıkılarak, öğrencilerin derste daha çok bilgi ve kavrama

düzeyinde kazanımlara ulaştıkları söylenebilir. Bunun nedeninin ise dersin çevrimiçi ortamda yürütülmesi ve çevrimiçi derse katılımın çok sınırlı kalması olabilir. Devam zorunluluğunun olmadığı çevrimiçi süreçte canlı derse katılan öğrenci sayısının çok az olması ve dönem sonuna doğru katılımın iyice azalmasıyla birlikte öğrenciler daha çok ders notlarını kullanmışlardır. Bu durum ise öğrencilerin ders sürecinde gerçekleştirilen etkinliklerden yeterince faydalanamamalarına neden olmuştur. Bunun yanı sıra öğrenciler bu dersi daha çok KPSS'ye olan katkısı nedeniyle tercih etmektedirler ki, bu dersin seçmeli dersler arasında kontenjanın en hızlı dolduğu derslerden biri olduğu söylenebilir. Hem öğretim elemanlarının hem de öğrencilerin çevrimiçi eğitim sürecine yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerinin de bu durumu etkileyebileceği düşünülmektedir. Çünkü çevrimiçi derslerde genellikle bir sunum üzerinden ders anlatılmakta ve uygulamalı ve beceri geliştirmeye yönelik etkinliklere çok fazla yer verilememektedir. Bu durum ise daha çok bilgi boyutuna yönelik kazanımlara ulaşılmasına neden olmuş olabilir. Diğer bir sonuç, öğrencilerin dersten beklentilerinin karşılanmış olmasına yöneliktir. Bu tema kapsamında KPSS'ye hazırlık açısından beklentilerin olması dikkat çekici bir durumdur. Bununla birlikte, çevrimiçi eğitime uyum sorunun olduğu da belirlenmiştir. Bu durum ise yukarıdaki olası nedenleri desteklemektedir. Öğrencilerin dersten beklentileri daha çok KPSS ile ilişkilidir ve çevrimiçi eğitim süreci de çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Burada, öğrencilerin dersi seçmelerindeki amacın ağırlıklı olarak KPSS olması önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu ders öğretmen adaylarının program geliştirmeye yönelik yeterliklerini oluşturmaya ve geliştirmeye yönelik bir derstir. Öğrenciler bu dersi ikinci sınıfta almaya başlamaktadırlar. Öğrencilerin bu dersi sadece KPSS ile ilişkilendirmemeleri için birinci sınıfta verilen meslek bilgisi derslerinde program okuryazarlığının ve program geliştirmenin öneminden söz edilmeli, öğretmen olduklarında bu dersin programı anlamalarına yardımcı olacağına yönelik farkındalıkları geliştirilmelidir. Bunların yanı sıra, öğrenciler ders içeriğini yeterli bulmaktadırlar. Bu durum ise olumlu bir durum olarak nitelendirilebilir. Dersin öğretme ve öğrenme sürecinden öğrencilerin genel olarak memnun oldukları belirlenmiştir. Özellikle konu sonlarında soru çözümü beğenilen durumlar açısından ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte geliştirilmesi gereken durumlar ve sorunların olduğu da görülmüştür. Bu kapsamda öğrenci aktifliğinin artırılması, uygulamalı çalışmaların yapılması, yüz yüze işlenmesi gerektiği; çevrimiçi ders ve öğretmen merkezli yöntemlere yönelik sorunların yaşandığı da belirlenmiştir. Öğrencilerin özellikle ders sonunda çözülen çoktan seçmeli test sorularını beğenmeleri yine KPSS ve sınav odaklı bir bakış açısına sahip olduklarına işaret etmektedir. Konu sonlarında soru çözülmesi başlangıçta biçimlendirici değerlendirme açısından yapılan bir etkinlikti ancak öğrencilerin bu sorular nedeniyle derse katılımlarının arttığı da gözlenmiştir. Çevrimiçi derslerde en önemli sorunlardan biri öğrenci aktifliğinin ve etkileşiminin düşük olmasıdır (Ewing & Cooper, 2021; Hebecci, Bertiz & Alan, 2020; Hu, Chiu, Leung & Yelland, 2020; Oliveira, Teixeira, Torres & Morais, 2021; Stewart & Lowenthal, 2021). Bu derste yapılan biçimlendirici değerlendirme etkinliklerinin kısmen de olsa etkin katılımı arttırdığı gözlemlendiğinden her konunun sonunda soru çözümü yapılmaktadır. Bu durum ise öğrenciler tarafından beğenilen bir durumdur ancak sınav odaklılık açısından da eleştirilebilecek bir durum olarak da görülebilir. Dersin öğretme ve öğrenme sürecine yönelik geliştirilmesi gereken hususlardan biri olan uygulamalı çalışmaların eksikliği öğrenciler tarafından farklı temalarda da sıkça dile getirilmiştir. Derste uygulamalı olarak sadece alan öğretim programlarının incelenmesi ve eleştirilmesine yönelik bir etkinlik gerçekleştirilebilmektedir. Söz konusu etkinlik, konular tamamlandıktan sonra yapılmaktadır. Çevrimiçi süreçte uzaktan eğitimin doğası gereği daha çok öğretmen merkezli yöntemlerin kullanılması ve öğrencilerin derse katılımlarının sınırlı olması nedeniyle uygulamalı çalışmalara çok fazla yer verilememektedir. Bu açıdan çevrimiçi derslerde gerçekleştirilebilecek uygulamalı etkinliklerin artırılmasına yönelik bir gereksinimin olduğu söylenebilir. Dersin ölçme ve değerlendirme boyutu kapsamında sınavların içerikle ve kazanımlarla uyumlu olduğu, biçimlendirici değerlendirme kapsamında konu sonundaki tekrar sorularının beğenildiği ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte, değerlendirmenin uygulama düzeyi ve yaratma düzeyinde olması gerektiği geliştirilmesi gereken bir durum olarak belirtilmiştir. Ölçme ve değerlendirmeyle ilgili sorunlar kapsamında sınav süresinin yetersiz olduğu ve seçmeli ders için sınav zorluk düzeyinin yüksek olduğu

belirtmiştir. Araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde derse yönelik sınavlar çevrimiçi ortamda yapılmıştır. Bu nedenle sınav süresi sınırlı tutulmak durumunda kalınmıştır. Bu durumun sorun olarak nitelendirilmesi olağan bir durumdur. Bu konuya yönelik öğrencilerden çok azı sınavların zorluğundan söz etmişlerdir.

Dersin işleniş türüne yönelik görüşler ise birbirinden farklılık göstermektedir. Katılımcıların yarısı yüz yüze eğitimi tercih ederken, yarısına yakını çevrimiçi eğitimi, az bir kısmı da ikisinin birlikte olmasını tercih etmektedirler. Yüz yüze eğitimin daha verimli olması, katılım oranının ve etkileşimin yüksek olması doğrultusunda fırsatlar sunduğu, çevrimiçi eğitimin ise dersleri sonradan izleme fırsatı yaratması açısından tercih edildiği görülmüştür. Yukarıda belirtilen durumların bazılarında da çevrimiçi eğitim sürecinin çeşitli sorunlara yol açtığı dile getirildiği görülmüştür. Bu nedenle katılımcıların çoğunun yüz yüze eğitimi tercih etmeleri olağan bir durum olarak nitelendirilebilir. Çevrimiçi eğitim sürecinde katılım oranının düşük olması, etkileşimin az olması, uyum ve odaklanma sorunu yaşanması, teknik bağlantı sorunlarının yaşanması gibi durumlardan söz edilmiştir. Bu durumlar çevrimiçi sürece yönelik gerçekleştirilen çeşitli araştırmalarla da ortaya konulmuştur (Çardak ve Güler, 2022; Karakuş ve Turhan Türkkan, 2023; Oliveira, Teixeira, Torres & Morais, 2021; Sezgin, 2021; Yurdakal ve Susar Kırmızı, 2021). Öğrencilerin önemli bir kısmının çevrimiçi eğitimi tercih etmeleri de önemli bir araştırma çıktısıdır. Çevrimiçi eğitimle ilgili sorunlardan söz edildikten sonra öğrencilerin önemli bir kısmının çevrimiçi eğitimi tercih etmeleri ilgi çekici bir sonuçtur. Öğrenciler bu görüşlerinin nedeni olarak, kaçırılan dersleri tekrar izleme fırsatı, işleniş biçimini beğenme, zaman ve maliyet açısından ekonomik olması, sınıf mevcudunun çok olması gibi durumlardan söz etmişlerdir. Çevrimiçi eğitim uygun şekilde tasarlandığında avantajları olan bir süreçtir ki, bu öğrenciler daha çok çevrimiçi eğitimin avantajlarından söz etmişlerdir. Çevrimiçi eğitimle ilgili gerçekleştirilen araştırmalarda da çevrimiçi eğitimin sürdürülebilirliği, fiziksel olarak özgürlük sağlaması, sürecin esnekliği, ulaşım, zaman, maliyet gibi sorunları azaltması gibi faydalarının olduğu belirtilmiştir (Adedoyin & Soykan, 2020; Karakuş ve Turhan Türkkan, 2023; Kee, 2021; Ronkowitz & Condro Ronkowitz, 2021; Zhao & Watterston, 2021). Her iki türü de beğenen öğrenciler ise, eğitim türüne özgü avantajları göz önünde bulundurmuşlar ve aslında hibrit eğitimden söz etmişlerdir. Düzenli (2022) tarafından eğitimde program geliştirme dersine yönelik araştırmada da harmanlanmış öğretime yönelik bir gereksinim olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda dersin işleniş şeklinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Dersin öğretmenlik mesleğine yönelik katkılarının bu uygulama çerçevesinde daha çok bilgi boyutunda olduğu, beceri boyutunda ve duyuşsal alana yönelik katkısının az olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda da yine uygulamaya yönelik ihtiyaç dile getirilmiştir. Dersin kazanımlarında da daha çok bilgi boyutundaki kazanımlardan söz edildiği göz önünde bulundurulursa mesleğe yönelik bilgi boyutuyla ilgili katkıların ön plana çıkması olağan bir durumdur. Burada beceri boyutunda ve duyuşsal açıdan kazanımlara yönelik düzenlemelerin yapılmasının bir gereksinim olduğu da düşünülmektedir. Bu tema kapsamında da uygulamalı etkinliklere yönelik ihtiyacın vurgulanması derse yönelik uygulamayla ilgili düzenlemeler yapılması gerektiğine işaret etmektedir. Dersin program okuryazarlığına katkıları incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğu olumlu etkiden söz etmiştir. Öğretmenlere ve öğretmen adaylarına yönelik program okuryazarlığı konusunda yapılan çalışmalarda katılımcıların program okuryazarlığına yönelik algılarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir (Çetinkaya ve Tabak, 2019; Keskin, 2019). Buradan yola çıkılarak, dersin program okuryazarlığına olumlu etkisi olduğu söylenebilir. Bu durum ise ders kazanımları açısından beklenen bir durumdur. Dersin program geliştirme becerisine katkıları incelendiğinde ise öğrencilerin yarısı kendisini yeterli görmektedir. Öğrencilerin bir kısmı uygulama eksikliğinden dolayı bu beceri üzerinde etki görmediklerini belirtmiştir. Bazı öğrenciler ise kısmen etki ettiğini dile getirmiştir. Dersin temel amacı bir program geliştirme uzmanı yetiştirmek olmamakla birlikte, öğrencilerin yarısının program geliştirebileceklerine yönelik inanca sahip olmaları önemli bir durumdur. Öğrencilerin diğer yarısı ise bu beceriye sahip olmadıklarını ve bu yetkinlikte olmadıklarını dile

getirmişlerdir. Buradan yola çıkılarak, dersin program okuryazarlığı ve programla ilgili bilgi bağlamında öğrenciler üzerinde olumlu etkiler yarattığı ancak program geliştirme becerisi açısından ise öğrencilerin kendilerini yeterince yetkin görmedikleri söylenebilir. Öğrencilerin sıklıkla uygulama yapmaya ihtiyaç duymalarına yönelik görüşleri de bu durumun önemine işaret etmektedir. Eğitimde Program Geliştirme dersine yönelik yapılan bir çalışmada, dersin program geliştirmeye yönelik farkındalığı arttırdığı belirlenmiştir (Yeşilyurt, 2013). Program geliştirmeye yönelik gerçekleştirilen farklı bir çalışmada ise, program geliştirmeye yönelik öğretimde verimliliğin ve kalıcılığın sağlanamadığı belirlenmiştir (Uluçınar Sağır ve Karamustafaoğlu, 2011). Bu çalışmaların sonuçlarıyla da bütünleştirildiğinde, öğrencilerin bilgi, okuryazarlık ve farkındalık boyutunda gelişim gösterdikleri ancak beceri ve uygulama açısından eksikliklerin olduğu söylenebilir. Dersin kazanımlarına yönelik kalıcılığın, uygulamalı çalışmalarla sağlanabileceği düşünülmektedir.

Derse yönelik öneriler kapsamında ise daha çok dersin yüz yüze işlenmesine yönelik öneriler olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, etkinliklere, öğrencilere ve değerlendirme boyutuna yönelik önerilerin olduğu da belirlenmiştir. Bu kapsamda, derste uygulamaya yer verilmesi, etkileşimin ve motivasyonun artırılmasına ve sınav düzeyinin gözden geçirilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması gibi öneriler sunulmuştur. Söz konusu bu durumlar, diğer temalar altında da ortaya çıkmış ve tartışılmıştır. Buradan yola çıkılarak, dersin çevrimiçi ortamda yürütülmesinin avantaj ve dezavantajlarının detaylı bir şekilde araştırılmasının gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışmada odak noktası dersin yüz yüze veya çevrimiçi olarak işleniş biçimi olmadığından bu durumla ilgili sonuçlar sınırlı kalmıştır. Bununla birlikte, derste uygulama yapılması, etkileşimin ve motivasyonun artırılması ve sınavla ilgili düzenlemelerin yapılmasına yönelik gereksinim bir kez daha vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, öğrencilerin derse yönelik olumsuz görüşünün olmaması da önemli bir husustur. Eğitimde Program Geliştirme dersine yönelik yapılan bir çalışmada öğrencilerin derse yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir (Göğebakan Yıldız, 2017). Öğrencilerin derse yönelik olumsuz görüşlerinin olmamasının derse yönelik tutumlarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak, dersin program geliştirmeye yönelik bilgi ve beceri bağlamında önemli katkıları olmakla birlikte bazı durumlara yönelik düzenlemelerin yapılmasına gereksinim duyulduğu görülmüştür. Bu araştırmanın sonucunda uygulayıcılara ve gelecekte yapılacak araştırmalara şu öneriler oluşturulmuştur:

- Eğitimde Program Geliştirme dersine yönelik öğretmen adayları bilinçlendirilebilir. Bu dersin öncelikle KPSS açısından değil öğretmenlik mesleğine sağlayacağı katkı açısından seçilmesi sağlanabilir.
- Eğitimde Program Geliştirme dersinin işleniş biçimine yönelik araştırmalar yapılabilir. Çevrimiçi süreçte yaşanan sorunlar ayrıntılı olarak araştırılabilir ve uygulanabilir çözümler gerçekleştirilebilir. Bunun yanı sıra dersin farklı şekillerde yürütülmesi sağlanabilir.
- Eğitimde Program Geliştirme dersinde üst düzey bilişsel kazanımlara ve duyuşsal kazanımlara daha fazla yer verilebilir.
- Eğitimde Program Geliştirme dersinde daha fazla öğrenci merkezli, etkileşimi ve motivasyonu artırıcı ve uygulamalı etkinliklere yer verilebilir.
- Eğitimde Program Geliştirme dersiyile doğrudan ilişkili çalışmaların çok az olması nedeniyle bu derse yönelik yeni ve derinlemesine araştırmalar yapılabilir.

Etik Kurul Onayı: Araştırmanın gerçekleştirilmesine yönelik Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan izin alınmıştır (Karar Tarihi: 05.09.2023 – Karar No:8).

Yazar Katkı Oranı Beyanı: Yazarın çalışmaya katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Kaynakça

- Adedoyin, O. B. & Soykan, E. (2020). Covid-19 pandemic and online learning: the challenges and opportunities. *Interactive Learning Environments*. <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1813180>
- Altıntaş, S., Göçen Kabaran, G. ve Kabaran, H. (2018). Öğretmen adaylarının eğitim programı kavramına ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi ile belirlenmesi. *Turkish Studies*, 13(4), 1397-1411.
- Aşkın Tekkol, İ. (2020). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü öğrencilerinin eğitimde program geliştirme dersine ilişkin görüşleri. *Uluslararası Pegem Eğitim Kongresi (IPCEDU 2020) Tam Metin Kitabı* içinde (ss.156-162). Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9786257228992>
- Baştürk, S., & Dönmez, G. (2011). Examining pre-service teachers' pedagogical content knowledge with regard to curriculum knowledge. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(2), 743-775.
- Çardak, U. ve Güler, Ç. (2022). Uzaktan eğitim ve uzaktan öğretmen yetiştirme bağlamında akademisyen uygulama, görüş ve önerileri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı*, 323-353. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1068111>
- Çetinkaya, S. ve Tabak, S. (2019). Öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlık yeterlilikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1),296-309.
- Duman, E. (2006). *Sınıf öğretmeni adaylarının program geliştirme yeterlikleri hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi (Ankara Üniversitesi ve Kırıkkale Üniversitesi örnekleri)* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Duran, A. (2023). Öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(6), 207-218. <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1364685>
- Düzenli, H. (2022). *Öğretmen adaylarının program bilgisi düzeylerinin artırılmasına yönelik tasarlanan "eğitimde program geliştirme" dersinin etkililiği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Ennis, C. D. (1994). Knowledge and beliefs underlying curricular expertise. *Quest*, 46(2), 164-175. <https://doi.org/10.1080/00336297.1994.10484118>
- Ewing, L. A., & Cooper, H. B. (2021). Technology-enabled remote learning during COVID-19: Perspectives of Australian teachers, students and parents. *Technology, Pedagogy and Education*, 30(1), 41-57.
- Fırat Durdukoca, Ş. (2017). Öğretmen adaylarının program geliştirme dersine ilişkin metaforik algıları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(11), 349-365.
- Göğebakan-Yıldız, D. (2017). Eğitimde program geliştirme dersine yönelik tutum ve metaforik algıların incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 7(14), 113-130.
- Hebecci, M. T., Bertiz, Y., & Alan, S. (2020). Investigation of views of students and teachers on distance education practices during the coronavirus (COVID-19) pandemic. *International Journal of Technology in Education and Science*, 4(4), 267-282.
- Hewitt, T. W. (2006). *Understanding and shaping curriculum – what we teach and why*. Thousand Oaks: Sage Publications.

- Hu, X., Chiu, M. M., Leung, W. M. V., & Yelland, N. (2021). Technology integration for young children during COVID-19: Towards future online teaching. *British Journal of Educational Technology*, 52, 1513–1537. <https://doi.org/10.1111/bjet.13106>
- Karakaya, İ. (2011). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıoğen (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2. bs.) içinde (ss.57-86). Anı Yayıncılık.
- Karakuş, M. ve Turhan Türkkan, B. (2023). Lisansüstü eğitimin uzaktan yürütülmesine yönelik bir inceleme: Doktora öğrencilerinden yansımalar. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 497-513. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1119046>
- Kee, C. E. (2021) The impact of COVID-19: Graduate students' emotional and psychological experiences. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 31(1-4), 476-488, <https://doi.org/10.1080/10911359.2020.1855285>
- Keskin, A. (2019). Öğretmenlerin öğretim programı okuryazarlık düzeylerine yönelik algılarının belirlenmesi [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Kızılaslan Tunçer, B. ve Şahin, Ç. (2019). Öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 247-260.
- Lim, W., Son, J.W., & Kim, DJ. (2018). Understanding preservice teacher skills to construct lesson plans. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 16, 519–538. <https://doi.org/10.1007/s10763-016-9783-1>
- Marshall, M. N. (1996). Sampling for qualitative research. *Family Practice Oxford University Press*, 13(6), 522-525.
- Oliva, P. F. (2005). *Developing the curriculum* (7th ed.) Boston: Pearson.
- Oliveira, G., Grenha Teixeira, J., Torres, A., & Morais, C. (2021). An exploratory study on the emergency remote education experience of higher education students and teachers during the COVID-19 pandemic. *British Journal of Educational Technology*, 52(4), 1357-1376. <https://doi.org/10.1111/bjet.13112>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Ronkowitz, K., & Condro Ronkowitz, L. (2021). Choosing transformation over tradition: The changing perception of online education. *American Journal of Economics and Sociology*, 80(1), 205-229. <https://doi.org/10.1111/ajes.12378>
- Sezgin, S. (2021). Acil uzaktan eğitim sürecinin analizi: Öne çıkan kavramlar, sorunlar ve çıkarılan dersler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 273-296.
- Stewart, W., & Lowenthal, P. (2021). Experiences and perceptions of exchange students learning online during the COVID-19 pandemic in the Republic of Korea: An exploratory descriptive study. *Asian Journal of Distance Education*, 16(1), 119-140.
- Şahin, A. İ. ve Aşkın Tekkol, İ. (2023). Sınıf öğretmeni adaylarının eğitim programı okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi. *IAAOJ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 1-12.
- Şahin, Ö., & Soylu, Y. (2017). Examining development of curriculum knowledge of prospective mathematics teachers. *Journal of Education and Practice*, 8(2), 142-152.

- Tan Şişman, G. (2021). Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde program geliştirme bilgisinin kazandırılması. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 11(1), 355-400.
- Uluçınar Sağır, Ş. ve Karamustafaoğlu, O. (2011). Fen bilgisi öğretmen adaylarının program geliştirme sürecine ilişkin bilgi düzeyleri. *Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 109-123.
- Ünver, G. (2021). Program çalışmaları için öğretmen eğitimi. *Öğretmen Eğitimi ve Öğretim*, 2(2), 30-55.
- Yeşilyurt, E. (2013). Program geliştirme dersinin öğretmen adaylarının program geliştirmeye ilişkin bilişsel farkındalık düzeyine etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 6(3), 316-342.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7. bs.). Seçkin Yayıncılık.
- Yurdakal, İ. H. ve Susar Kırmızı, F. (2021). COVID- 19 salgını sürecinde gerçekleştirilen acil uzaktan eğitime ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(2), 290-302. <https://dergipark.org.tr/en/pub/higheredusci/issue/64749/890615>
- Yükseköğretim Kurulu (2018). *Sınıf öğretmenliği lisans programı*. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Sinif_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf
- Zhao, Y., & Watterston, J. (2021). The changes we need: Education post COVID-19. *Journal of Educational Change*, 22(1), 3-12. <https://doi.org/10.1007/s10833-021-09417-3>